

ОСНОВНІ ВІХИ АНАЛІЗУ КОРЕЛЮЮЧИХ ТЕКСТІВ

Світлана Швачко

Анотація

Фокусується увага на базових категоріях тестів-оригіналів та трансляторів, на валоративності концептуального аналізу зазначених тестів та комплексному когнітивно-комунікативному підході до корелюючих одиниць.

Ключові слова:

Тексти, концептуалізація, категоризація, когнітивно-комунікативний аналіз, поверхнева та глибинна структури текстів, лінгвокультурний підхід.

1. ВСТУП

Сучасні лінгвісти фокусують увагу на дослідженні комунікативних одиниць, що об'єктивується тенденціями сьогодення, актуальністю питань текстоцентричного спрямування.

2. ОСНОВНІ ВІХИ АНАЛІЗУ КОРЕЛЮЮЧИХ ТЕКСТІВ

На часі значне місце посідають питання осмислення первинних і вторинних текстів (об'єкт дослідження), їх концептуалізації та категоризації (предмет дослідження).

Первинним та вторинним текстам (оригіналам та трансляторам) притаманні композиційно-сюжетна, композиційно-смілова, композиційно-мовленнева системи, тобто інтеграція змісту, смислу та форми. Концептуальний простір (ментальний) обіймає загальний зміст та основні смисли. Одноименний аналіз охоплює експлікацію мовних одиниць спільної теми та сюжетних блоків. Останні структуровані текстовими ситуаціями та змістовими подіями. Денотативний простір корелює з реальним світом, що відображається у тексті. Зміст описує позамовну дійсність, це – лінійне розгортання сюжету. Смісл виокремлюється із структури змісту та контекстуальних категорій. Зміст – матеріальна сторона смислу, думки, інтерпретації того, що омовлюється у тексті. Концептуалізація – осмислення предметів, явищ, подій реального та ірреального світів. Концептуальний аналіз націлений на вивчення організації знань про світ, які омовлені у семантиці слів, словосполучень та текстів.

Текстові концепти розгортаються на перетині імплікаційних та експлікаційних аспектів поліфонічних комунікативних одиниць, аналіз яких уможливорює розуміння текстів оригіналу та перекладу. Мова долає думки. Увага до поверхневих та глибинних структур текстів є валідною на часі та вельми актуальною. Когнітивно-комунікативний підхід є комплексним, вагомим методологічним доробком сьогодення. Текст – це силове поле, в якому здійснюється зв'язок семантичного і формального планів, розгортаються текстові концепти. Поліфонія первинних і вторинних текстів специфічно детермінується та омовлюється у різних дискурсах.

Концептуально-семіотичний підхід до текстів уможливорює розуміння імпліцитності, здатності текстів передавати не тільки те, що має експліцитну інтерпретацію, але й те, що „втягнуто в текст” асоціаціями та конотаціями .

Спільним для текстів оригіналу та транслятора є наявність поверхневих та глибинних структур – глобальних.

Композиція тексту є засіб забезпечення інтеграції змісту, смислу, форми та реконструкції концептуального навантаження сюжетних блоків. Об'єднані темою сюжетні блоки віддзеркалюють позиції, думки авторів та персонажів. Композиційні засоби виконують функції когезії та когерентності, забезпечують валідність поверхневих та глибинних структур, текстову архітектуру та смисл. Омовлення глобальних структур відбувається за іманентними законами мови.

Лінгвістична природа концепту передбачає його вербалізацію, наявність плану вираження, його значущість для мовного колективу в процесі інформаційного обміну. Ономасіологічний підхід – від змісту до форми – має місце у контрастивних, порівняльних процедурах. Семасіологічний підхід – від слова до концепту – спрямований на виявлення відмінностей в омовленні концептів. Концепти експлікуються шляхом дефініції (1), встановлення концептуальних ознак (2), центральних та периферійних доменів (3). Зазначений підхід є реконструкцією моделей картин світу через аналіз наївно-мовних, профанних, секуляризованих, міфопоетичних, етнічних, язичницьких, християнських уявлень про світ – для виявлення етимологічних, історичних шарів та архетипів. Концепт – це генетичний корінь, ембріон смислу. У структуру концепту входить все, що належить поняттю, що робить його фактом культури. Лінгво-культурний підхід до концепту полягає у виявленні мовних засобів його позначення – релевантних слів, словосполучень, паремій, текстів – у моделюванні змісту концепту як глобальної ментальної одиниці через її національну, соціальну, вікову, гендерну та територіальну своєрідність. В архетипній моделі концепт розглядається як гранично узагальнене, чуттєво-образне, сховане в глибинах свідомості. В інваріантній моделі концепт подається як межа узагальнення змісту мовних одиниць. Універсальну (гештальтну) передконцептуальну структуру в картині світу являють собою архетипи та базові концепти, які об'єктивують спільні для всього людства знання. Лінгво-когнітивні процедури включають розширення, узагальнення, конкретизацію, спеціалізацію та модифікацію. Концептуальний аналіз – це логічне продовження традиційного семантичного аналізу. Семантичний аналіз скерований на виявлення мовного значення, концептуальний – на пізнання організації знань про світи.

Логічна структура концептів встановлюється на базі лексико-графічних тлумачень, а сублогічна – на базі асоціативних векторів слів. Концептуальний аналіз має два напрямки – від мови до думки з метою реконструювання структури мислення, та від думки до мови – концептуально досліджується мова. Відбувається чергування семасіологічного та ономасіологічного підходів. Концепти не є ізольованими „атомами” мислення, а розуміються в контексті структур фонових знань. Це – повітря, яким дихають всі, а воно не належить нікому, його форми, архетипи є передконцептуальною структурою людської свідомості .

В інноваціях – концепціях чути відголоси минулих проблем, спрацьовує феномен резонансу, а це дозволяє пояснити , унаочнити розірвану в часі спорідненість.

3. ВИСНОВКИ

Вивчення природи текстів різних типів препарує вирішення цілої низки проблем теоретичного та прикладного перекладознавства.

Світлана Швачко

Сумський державний університет, м.Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, 40007

Тел. (0542) 64-11-18, e-mail : shvachko.07@mail.ru